

TUĞBA GÜLEN

T.C. Hitit Üniversitesi Meslek Yüksekokulu, Öğr. Gör.

E-mail: tugbagulen@hitit.edu.tr

CUMHURİYETİN İLANIYLA ÇORUM**Anahtar Kelimeler :** *Cumhuriyet ve Atatürk , inkılaplar, cumhuriyet kazanımları ve Çorum***Ключевые слова:** *Республика и Атаюрк, революция, достижения республики и Чорум***Key Words:** *Republic and Atatürk, revolutious, acquirements of republic and Çorum*

Cumhuriyet Arapça cumhur kelimesinden gelmektedir. Cumhur kelimesi halk, kavm anlamındadır. Halkın egemenliği, millet yönetimi anlamına gelen Cumhuriyetin uygulanabilmesi için öncelikli şart seçimdir. Cumhuriyet yönetiminin tarihi sürecinde de bu karşımıza seçmektedir. Eski Yunan sitelerinde uygulanan sistemi modern cumhuriyet olarak tanımlanamaz. Cumhuriyet şekil olarak Roma'da görülmektedir. Romalılar devletin pozitif gelişmesi bakımından güçlü bir idari ve siyasi teşkilat meydana getirmişlerdir. Roma'da devlet karşısında ferde değer verilmiş, halkın çoğunluğu uzun süre devlet işlerinden uzak tutulmasına rağmen bazı siyasi haklar tanınmış ve kurulan siyasi teşkilat içinde ferdin hakların koruyacak prensiplerin üstünlüğü sağlanmıştır. [1] Modern Cumhuriyet demokratik cumhuriyettir. Bu anlamdaki cumhuriyet yönetimleri Fransız Devriminden sonra görülecektir.

Türk Tarihinde Cumhuriyet Atatürk'le başlamıştır. Cumhuriyet öncesi Tanzimat ve Meşrutiyet dönemleri bir anlamda Cumhuriyete giden önemli deneyimler ve gelişmeler olarak görülebilir. [2] Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşından yenik çıkarak imzalamış olduğu Mondros Mütarekesi, Türk Tarihinde bir dönüm noktası sayılabilir. Bu Mütareke ile Osmanlı Devleti fiilen Sona ermiştir. Bu durumda şeklen ve resmen bir devlet varsa da gerçekte yoktur. Osmanlı Devleti bir süre padişah ve hükümeti ile sembolik olarak var gibi gözüke de 1 Kasım 1922 tarihinde Saltanatın kaldırılmasıyla resmen de sona erecektir. [3]

Devletin bittiği gerçeğini halk, aydınlar ve Mustafa Kemal görecekler ancak bakış açıları farklı olacaktır. Türk Halkı bölgesel kurtuluş çareleri düşünürken bir kısım aydınlarda güçlü bir devletin desteğini almayı çözüm olarak görmüş ve manda himaye arayışına girmişlerdir. Mustafa Kemal ise gerçek kurtuluş yolunun bu olmadığını görerek “milli egemenliğe dayalı kayıtsız şartsız bağımsız yeni bir Türk devleti kurmak” kararını vermiştir. [4] Amaca ulaşmak için Anadolu ‘dan geçerek işgalden uzak bir yerde milletin bütünü temsil eden bir parlamento kurmak, bu parlamento ile bir hükümet ve ordu kurmak ,Anadolu’yu işgalden kurtarmak ve kayıtsız şartsız bağımsız yeni bir Türk devleti kurmayı hedeflemiştir. Kurulacak bu yeni devlet cumhuriyet yönetimini esas alacaktır.Amasya Genelgesi, Erzurum ve Sivas Kongreleri bu hedef doğrultusunda atılan önemli adımlardır. 23 Nisan 1920 tarihinde Türk Millet Meclisinin açılması ve” Egemenlik kayıtsız ,şartsız milletindir.”denmesiyle adı açıkça konmasa da cumhuriyet yönetimi başlamıştır.Kazanılan bağımsızlık mücadelesinden sonra ülke yönetiminde daha etkin ve gelişmiş bir hükümet kurmak zorunluluğu doğmuştur.Böylece 29 Ekim 1923 tarihinde cumhuriyet resmen ilan edilmiştir. Gerçekte 1920’den beri uygulanmakta olan cumhuriyet 29 Ekim 1923 tarihinde resmen ilan edilmiş olmakla adı konmuş ve devlet başkanının cumhurbaşkanı olduğu belirlenmiştir. [5]

ATATÜRK'E GÖRE CUMHURİYET

Türk İnkılabının kurucusu Mustafa Kemal Atatürk cumhuriyetin ilanına daha genç Bir Harbiyeli iken karar vermiştir.Ali Fuat Cebesoy Mustafa Kemal'in 1902 yılında henüz harp

Akademisi birinci sınıf öğrencisi iken Osman Niyazi Paşa ile Osmanlı Devleti'nin geleceği üzerine yaptığı konuşmada; batılı anlamda yönetiminden bahsettiğini ve bu çerçevede inkılap sözünü dile getirdiğini söylemektedir. [6] Mustafa Kemal topçu stajı yapmak üzere Şam'a gitmeden önce 1905'de bir toplantıda yeni bir Türk devletinden bahsettiği bilinmektedir. [7] Mustafa Kemal'in 1906'da Suriye'de iken arkadaşı Halil Bey'le yaptığı konuşmada "Cumhuriyet yaparız" dediği yine aktarılanlar arasındadır.[8]

İkinci Meşrutiyet'in ilanından önce Selanik'te arkadaşlarıyla yaptığı bir toplantıda geleceğe ait planlarından bahsetmiştir. Bunları şöyle dile getirmiştir.

"Bir gün gelecek ,ben hayal zannettiğiniz bütün inkılapları başaracağım. Mensup olduğum millet bana inanacaktır. Saltanat yıkılmalıdır. Din ve devlet birbirinden ayrılmalı, şarktan benliğimiz sıyrılarak batı medeniyetine aktarmalıyız. Kadın ve erkek üzerinde ki farklar silinerek yeni bir içtimai nizam kurmalıyız. Garp medeniyetine girmemize mani olan yazıyı atarak Latin kökünden bir alfabe seçmeli ,kılık kıyafetimize kadar her şeyimizle garplılara uymalıyız." [9]

Birinci Dünya Savaşı sonunda Mustafa Kemal Paşa artık cumhuriyetçi fikirleri ile tanınan ve yakınları arasında tanınan bir kişi olmuştur. Samsun'a çıktıktan sonra Atatürk'ün cumhuriyet ile ilgili fikirleri daha belirli ve daha sistemli bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Ancak bu fikirler "milli egemenlik" formülü ile dile getirilmiş ,Amasya Tamimi'nde Erzurum ve Sivas Kongreleri kararlarında yer almıştır. [10]

Bu gelişmeler ardından 1920 'de Büyük Millet Meclisi'nin açılması, 1922 'de saltanatın kaldırılması ve 1923'te cumhuriyetin ilan edilmesinde izlenen yolu Mustafa Kemal Nutuk 'ta şu sözleriyle belirtmiştir.

"Bu son sözlerimi özetlemek gerekirse diye bilirim ki ,ben milletin vicdanında ve geleceğinde hissettiğim büyük gelişme istidadını, bir milli sır gibi vicdanımda taşıyarak yavaş yavaş bütün toplumumuza uygulatmak mecburiyetinde idim.

Verdiğimiz kararın uygulanmasını temin için henüz milletin alışık olamadığı meselelere temas etmek lazım geliyordu. Umumca söz konusu olmasında büyük mahzurlar tasavvur olunan hususların konuşulmasında kesin zaruret bulunuyordu.

Osmanlı Hükümetine Osmanlı padişahına ve Müslümanların halifesine isyan etmek ve bütün milleti ve orduyu isyan ettirmek lazımdı." [11]

"Türk ata yurduna ve Türk'ün bağımsızlığına tecavüz edenler kimler olursa olsun onlara bütün milletçe silahlı olarak mukabele ve onlarla mücadele eylemek icap ediyordu. Bu mühim kararın bütün gerek ve zaruretlerini ilk günde göstermek ve ifade etmek elbette doğru olmazdı. Tatbikatı bir takım safhalara ayırmak ve vakalar ve hadiselerden istifade ederek, milletin hislerini ve düşüncelerini hazırlamak ve adım adım yürüyerek hedefe ulaşmaya çalışmak lazım geliyordu. Nitekim öyle olmuştur. Ancak dokuz sene içinde yaptıklarımız bir mantık dizisi ile düşünülürse, ilk günden bugüne kadar takip ettiğimiz umumi istikamet ilk kararın çizdiği hattan ve yöneldiği hedeften asla sapmamış olduğu kendiliğinden görünür." [12] Mustafa Kemal'in cumhuriyet yönetimini Türk Milletine uygun görmesini ve bunu uygulamak için elinden geleni yapmasının nedenlerini yine kendi sözlerinde görülmektedir. Mustafa Kemal 1930 yılında "Cumhuriyet; demokrasi prensibinin en asri ve mantıki tatbikini temin eden hükümet şekli olarak" tanımlamıştır. [13]

Ayrıca 1923'de yaptığı bir konuşmada "Cumhuriyet düşünce serbestliği taraftarıdır. Samimi ve meşru olmak şartıyla her fikre hürmet ederiz. Her kanaat bizce muhteremdir. Yalnız muarızlarımızın insafli olması lazımdır. [14] diyerek cumhuriyetin özgürlüğe verdiği önemi dile getirmiştir. Yine konuşmalarında kurduğu cumhuriyetin Türk Gençliği tarafından daha

ileri götürüleceğine olan inancını hep vurgulamıştır. Dumlupınar Başkumandanlık Muharebesi'nin ikinci yıl döneminde yaptığı konuşmanın sonunda; “Ey yükselen gençlik Cumhuriyeti biz kurduk, onu yaşatacak sizlersiniz.” demiştir. [15] 1927'de “Milli azim ve şuurunu kıymetli esersi olan aziz Cumhuriyetin bugünkü ve yarın ki neslin demir ellerinde her an yükselip, sağlamlaşacağına itimadım tamdır.” diyerek Türk Gençliğine olan inancını bir kez daha vurgulamıştır. [16] Mustafa Kemal; Türkiye Cumhuriyeti'nin temelini Türk Milletinden aldığını ve yeri gelirse Türk Milletinin Cumhuriyeti nasıl koruyacağını da belirtmiştir. Bunu 1923'te ki “Cumhuriyetimiz öyle zannolunduğu gibi zayıf değildir. Cumhuriyet bedava da kazanılmış değildir. Bunu elde etmek için kan döktük. Her tarafa kırmızı kanımızı akıttık. İcabında müesseselerimizi müdafaa için lazım olanı yapmaya hazırız.” sözleriyle açıkça dillendirmiştir. [17] Türk Milletinin tabiat ve adetlerine en uygun olan idare şeklini cumhuriyet olarak belirten Mustafa Kemal; devletin yönetim şeklini cumhuriyet olarak ilan ettikten sonra hayatın her alanında cumhuriyeti özümsetmek için gerekli inkılapları da yapmıştır.

CUMHURİYET KAZANIMLARI VE ÇORUM

Mustafa Kemal'in 1919 yılında başlattığı Türk İnkılabının hedefi sadece ülkeyi kurtarmak değildir. O'nun hedefi aynı zamanda kurulacak yeni düzeni ve devleti ilelebet yaşatmak olmuştur. Mustafa Kemal'in “İnkılabımız Türkiye'nin asırlar için saadetini üstüne almıştır. Bize düşen onu idrak ve takdir ederek çalışmaktır.” sözleri bunu açıkça dile getirmektedir. T.B.M.M.'nin açılması ile siyasal alanda, İzmir İktisat Kongresi ile ekonomik alanda Maarif Şurası ile toplumsal alanda çoktan uygulanmaya koyulmuş olan cumhuriyet 29 Ekim 1923'te resmen ilan edilmiştir. Siyasal alanda devrimler, 1921 ve 1924 Anayasalarının kabulü, çok partili hayata geçiş süreçlerinin yaşanması, kadınlara seçme seçilme hakkının tanınması devrimleri cumhuriyetle hız kazanmıştır ve çok ileri adımların atılması sağlanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nde kadınlara seçme seçilme hakkı verilmiştir. [18] Toplumsal alanda pek çok devrim yapılmıştır. Medeni kanun, Soyadı kanunu, kılık kıyafet kanunu, saat ve ölçü birimlerinin değiştirilmesi kanunu Miladi takvimin kabulü... gibi. Eğitim alanında Tevhid-i Tedrisat ve Üniversiteler kanunu ön plana çıkmaktadır. Cumhuriyetin ilan edildiği 1923'te sadece İstanbul Üniversitesi ismini alacak Darü'l Fünun yüksek öğretim verirken, günümüzde bu sayı 142'ye çıkmıştır. Yine cumhuriyetin ilk yıllarında 5133 adet olan okul sayısı, günümüzde 64.840'a ulaşmıştır. [19] Sağlık alanında günümüzde varlığını sürdüren Hıfz-ı Sıhha bu dönemde kurulmuştur. 1923'te 86 adet olan Yataklı Sağlık Kurumu sayısı 2007'de yapılan sayıma göre kurum sayısı 15.904 çıkmıştır.

Ekonomi alanında da kimsenin beklemediği gelişmeler yaşanmıştır. Dönemin koşullarına göre ekonomik ekoller harmanlanmış ancak milli çıkarlar hiçbir zaman göz ardı edilmiş, hammadde kaynaklarımız öne çıkartılmıştır. Ülkemiz için çok önemli olan M.T.A, İş Bankası; merkez Bankası, dokuma, şeker fabrikaları bilimsel raporlar ışığında Mustafa Kemal'in emir ile kurulmuşlardır. 1915'te 269 olan sanayi kuruluşu sayısı devletin desteklemesi ile 1927'de 65.000'e çıkmıştır. Atatürk Orman Çiftliğinin kurulması bile ekonomi ile ilgilidir. Çiftlik Anadolu'ya en uygun hayvan ıslahı, bilimin ışığında hayvancılığın gelişmesi amaçlanmıştır. O dönemde her sektörle ilgili bir gelişme yaşanmıştır. Örnek vermemiz gerekirse bu sektörlerden biri de enerji sektörüdür. 1902'de ülkemizde Tarsus'da 60 kilo wattlık üretim yapabilen tek dinamo varken, bu miktar cumhuriyetin ilanı sonrası Eti Bank'ın bu konuyla ilgili görevlendirilmesi ile birlikte yıllık üretim 246 mega watt'a çıkmış, 1995'de ise 41.900 mega watt'a ulaşmıştır. [20]

29 Ekim 1923'te bütün yurttaki olduğu gibi Çorum'da da sevinç ve coşku ile karşılanmıştır. 30 Ekim tarihli Çorum Gazetesi'nde Cumhuriyetin ilan edildiği övgü ile anlatılırken

aynı gün ki gazetenin fevkalade adlı ilavesinde Mustafa Kemal için övgü dolu açıklamalar bulunmaktadır. [21] Ankara'nın başkent olmasından ardından daha önceden Ankara'ya bir sancak olarak bağlı olan Çorum 20 Nisan 1924 tarihinde il olmuştur. [22] Cumhuriyet ilanının estirdiği değişim rüzgarı bütün yurttan esmeye başladığı gibi Çorum'da başlamıştı. Cumhuriyetin ilk yıllarında tarımda makineleşme teşvik edilmiştir. Bu durum Çorum'u da etkileyecektir. Özellikle 1927 ve 1928 yılı tarım teknolojisinde oldukça önemli hareketlenme gelişme söz konusudur. 1930 'lu yıllarda hükümetin teşviki ile geleneksel teknolojide sürüm hayvanında öküzün yerine atın kullanılmaya başlanması, sabanın yerini pulluk alması şeklinde bir değişime görülmeye başladı. Çorum'un ekonomisinin il dışı pazarlar için üretimi yapılan esas tarımsal üretim buğdaydır. Mirza Gökçöl'ün Türkiye buğdayları üzerindeki araştırmalarına göre 1927-1933 yılları arasında Türkiye'de bir dönümden 85 kilo ürün alınırken, Çorum'da bu rakam 138 kilo'dur. Çorum Buğday verimliliğinde bu dönemde Türkiye birincisi olmuştur ve bu birincilikte tarım teknolojisinin gelişmesinin payı büyüktür. [23] O dönemde Çorum sanayisine baktığımızda en eski fabrika olarak Üyük un fabrikasını görüyoruz. Çevirici güç olarak motor kullanan ilk fabrika 1924 'te belediye'nin kurduğu elektrik fabrikası ile 1926 yılında kurulan hizada. 1927 yılında Çorum'daki 1176 işletmeden sadece on ikisinin de beş kişiden fazla çalışırken 1967'de Çorum'da faaliyet gösteren 17 fabrika çalışır duruma gelmiştir. Bunlar çimento, tuğla ve un fabrikalarıdır. Örneğin bu fabrikalardan Çorum Çimento Fabrikasının 1967'de çalışan sayısı 259'dur. [24] 1927 -1950 dönemi içinde dönemde Çorum il ve kent nüfus artışı Türkiye ortalamasının altında kalmıştır. Ankara'nın gelişmesi yüzünden Çorum'un verdiği göçler Çorum'un il olarak nüfus artışı olarak ülke ortalamasını tutturursa da Çorum'un kent nüfus artış hızının kendi kırsal nüfus artış hızının altın da kalmış olması ilginçtir. Bu dönem sağlık çalışmalarına baktığımızda; Çorum'da ilk hastanenin kuruluş tarihi bilinmemektedir. Birinci Dünya Savaşı'nın ikinci yılında Doktor Akif Bey; günümüzde Albayrak İlköğretim okulu olarak kullanılan binada ki hastaneye atanmıştır. Bu hastaneden 1925 yılında 50 yatak kapasiteli memleket hastanesine dönüştürülmüştür. Yatak sayısı 1933'te 75'e 1937'de 85'e ve 1940'da 100'e çıkartılmıştır. 1930 yılında Çorum Özel İdaresi doğum ve çocuk hastanesi yaptırdı. 1933 yılında ise Küçük Sıhhat okulu açılmıştır. [25] 1967 'de ildeki sağlık kurumlarının sayısı 12 'ye çıkarken yatak sayısı da 500'e çıkmıştır. [26] Bir bölge de gelişmişliğin en önemli göstergelerinden biri sağlık hizmetleridir. Çorum'da ki Sağlık gelişmeleri o zaman ki Çorum Basınına da yansımış 1931 Sıhhat Müdürlüğü bütçesi 17.044 Lira, 1937 Sıhhat Müdürlüğü bütçesi 19007 Lira olarak verilmiştir. [27]

Cumhuriyetle birlikte kültürün oluşumunda ki birinci aşamasında yani Türk toplumunun hayatının her alanında büyük değişimler ve gelişmeler yaşandı. Cumhuriyetin başında Tevhid-i Tedrisat kanunu kabul edilmesinden sonra medreseler ve mahalle mektepleri kapatılmıştır. 1924'te Çorum'daki Osmani, Mecidi, Terakki, Hürriyet, Ravza-ı Nisvan, Nume-i Nezahat okulları kapatılarak yerine karma eğitim veren İstiklal, İnkılap, Albayrak, Cumhuriyet, Gazipaşa ve Tanyeri İlkokulları ve bir tane ana okulu açılmıştır. 1925'te bir idadi orta okula dönüştürülmüştür. Çorum'da yine 1925'te ilk kez bir kız orta okulu açılmıştır. Daha sonra bu iki orta okul 1928'te birleştirilerek karma eğitim vermeye başladı. Cumhuriyetin ilk yıllarında kurulan Çorum Ziraat Okulu ziraat eğitiminde reform yapmak için 1928 'de kapatıldı. 1933 yılında Küçük Sağlık mektebi açılacaktır. 1942 yılında bu okul kapatılarak binasında Erkek Sanat Okulu ve Akşam Kız Sanat Okulu açılmıştır. [28] 1973'te ise Çorum'da Merkez'de 11 olmak üzere toplam 39 ilk okul 796 tane köy ilk öğretim Merkez'de 2 olmak üzere toplam 10 orta okul 11 tane köy ortaokul Merkez'de 1 toplamda 7 lise Merkez'de 6 toplamda 9 Meslek lisesi Merkez'de 1 toplamda 6 tane Akşam Kız Sanat Okulu bulunmaktaydı.

[29] Çorum'da Latin alfabesi ile okuma yazma öğretmek için ulus dershaneleri (milli mektepler) açıldı. Ve 1929-1938 yılları arasında 16 -45 yaşları arasında 9710 kişi ulus dershanesi belgesi almıştır.

Cumhuriyetin ideolojisini yaymak için kurulan halk evleri 1932-1951 yılları arasında Türk toplumunun çağdaşlaşmasında büyük bir misyon yüklenmiştir. Çorum Halk evi 1933 Şubatında açılmıştır.Çorum dokuz kol halinde faaliyet göstermişlerdir. 1933 'de ki Çorum Halk evi Broşüründen edindiğimiz bilgiler ışığında Dil Tarih Edebiyat şubesi denetimi altında Vali Cemal Bey tarafından Konferans verilmiştir.Yine aynı şube Çorum çevresinde kullanılan öz Türkçe kelimeleri derleme çalışmaları yapmıştır.İçtimai Yardım Şubesi tarafından Balıkesir Muallim Okulu ve Gazi Enstitüsü eğitim gören Çorumlu öğrencilere maddi yardımda bulunulmuştur. Güzel Sanatlar Şubesi ise haftanın iki gecesini keman, mandolin, cümbüş kursları verilmektedir. Bu Kurslarda yetişen öğrenciler tarafından bir çok konser verilmiştir. Yine bu şube tarafından bando takımı kurulmuştur. [30] Çorum Halkevi'nin faaliyetleri basında da yer almıştır Said Leblebici tarafından verilen müzik dersi, Halil Fehni tarafından verilen yabancı dil dersi verdiği kayıtlara geçmiştir. [31]

Yine basında 26 Eylül 1938 'de Dil Bayramı yapıldığı Fransızca öğretmeni Fehmi Halil tarafından Dil Hareketinin başlangıcı hakkında konferans verildiği gazete yapraklarına yansımıştır. [32] Çorum'da Cumhuriyetin getirilerini gösteren diğer bir haber ise Çorumlu Dergisi'nde şöyle yer almıştır. "Bundan sonra bir ortaokul talebesi karışık dil devrine ait birkaç parça ile sade dil zamanına ait birkaç şiir okumuş ve bunları birbirleriyle mukayese etmiştir. Daha sonra bir halk saz şairi tarafından halk diliyle yapılmış ve Çorum bölgesine mahsus türküleri söylenmiş ve böylece toplantıya son verilmiştir." [33] Çorumlu Dergisinin 1938 de ki sayılarına göre halk için tarih amaçlı geziler düzenlenmiş, piyano, matematik, Fransızca dersleri verilmiş, Cumhuriyet baloları hazırlanmış, sağlık taramaları yapılmış,yoksul düğünlerine bando iştiraki sağlandığı belirtilmiştir. [34] Daha Sonra 1971 yılında Çorum kültürel hayatını çok hareketlendiren 418 kişilik Çorum Tiyatro salonu açılmıştır. 1985 yılında bu bina doğrudan Devlet Tiyatrolarına bağlanmıştır. Çorum'da ilk sinema gösterimi 15 Temmuz 1935 'de yapılmıştır. Ardından 1935-1994 yılları arasında Yalçın, Saray, Turan, Özgür; güneş Zafer Sinemaları hizmet vermişler ve kapanmışlardır. [35] Örneklerden de anlaşılacağı gibi ilan edildiği andan itibaren Cumhuriyet; Çorum'un ruhunu değiştirmiştir.

KAYNAKLAR

- 1.Hazma Eroğlu ,Atatürk ve Cumhuriyet,Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1989, s:5
- 2.Atatürk İlke ve İnkılap Tarihi ,YÖK Basımevi, Ankara, 1997, s:17-23
- 3:Anıl Çeçen,Türkiye Cumhuriyeti Ulus Devlet , Fark Yayınları, Ankara, 2007, s:185-187
- 4.Mustafa Kemal Atatürk, Nutuk, S:19
- 5.Hazma Eroğlu, Türk İnkılabı, Milli Eğitim Basımevi,İstanbul,1982,s: 267-268
- 6.Ali Fuat Cebesoy, Sınıf Arkadaşım Atatürk, İstanbul, 1967, s:36
- 7.Ali Fuat Cebesoy, Sınıf Arkadaşım Atatürk, s:108
- 8.Münir Hayri Egeli ,Atatürk'ün Bilinmeyen Hatıraları, İstanbul, 1954, s:34-35
- 9 .Sadi Borak ,Bilinmeyen Yönleriyle Atatürk, İstanbul, İkinci Baskı , s:75-76
- 10.Hazma Eroğlu , Atatürk ve Cumhuriyet, s: 23-24
- 11.Mustafa Kemal Atatürk, Nutuk, s:20-21
- 12.Mustafa Kemal Atatürk, Nutuk, s:20
13. Afet İnan , Medeni Bilgiler ve M.Kemal'in El Yazmaları, s:410-411

14. Atatürk'ün Söylev Demeçleri 3, s:71
15. Hıfzırrahman Raşit Öymen, Cumhuriyet Eğitimine Geçişte Atatürk'ün Etkisi, Belleten "Atatürk Özel Sayısı" "Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1988, s:1030
16. Atatürk'ün Söylev Demeçleri 5, s:160
17. Atatürk'ün Söylev Demeçleri 3, s:71
18. Hazma Eroğlu, Türk İnkılabı, s:304-345
19. www.meb.gov.tr
20. www.tuik.gov.tr
21. Çorum Gazetesi, 30 Ekim 1923
22. Çorum İl Yıllığı 1967, s:25
23. İlhan Tekeli, 1923-1950 Döneminde Çorum'da ki Gelişmeler, Çorum Tarihi 5. Bölüm, 5. Hitit Festival Komitesi, s:204
24. Çorum İl Yıllığı 1967, s:273
25. İlhan Tekeli, Mütareke ve Kurtuluş Savaşı 'nda Çorum, Çorum Tarihi 4. Bölüm, s:214-218
26. Çorum İl Yıllığı 1967, s:126
27. Bedri Bilginer ve Diğerleri Çorumlu Dergisi; Yıl 115 Temmuz 938, sayı 4 (Kütüphanede birleştirilmiş Çorumlu dergileri içinde cilt 1 sayfa:107)
28. İlhan Tekeli, 1923-1950 Döneminde Çorum'da ki Gelişmeler, Çorum Tarihi 5. Bölüm, s:219-220
29. Cumhuriyet'in 50 .yılında Çorum 1973 İl Yıllığı, Milli Eğitim Bölümü sayfa :88
30. Çorum Halkevi Büroşürü, Çorum Vilayet Matbaası, 29 Birinci Teşrin-i sani 1933, s:5-12
31. Çorumlu Dergisi; yıl:1 29 Birinci Teşrin 938 sayı:7 Mesul Müdür: Eczacı Bedri Bilginer (Kütüphanede birleştirilmiş Çorumlu dergileri içinde cilt 1 sayfa:254-255)
32. Çorumlu Dergisi; yıl:1 15 Eylül 1938 sayı:6 Mesul Müdür: Eczacı Bedri Bilginer (Kütüphanede birleştirilmiş Çorumlu dergileri içinde cilt 1 sayfa:208)
33. Çorumlu Dergisi; yıl:1 15 Eylül 1938 sayı:6 Mesul Müdür: Eczacı Bedri Bilginer (Kütüphanede birleştirilmiş Çorumlu dergileri içinde cilt 1 sayfa:208)
- ³⁴ Çorumlu Dergisi, 1938 sayıları
35. www.corumkulturturizm.gov.tr.

ТУГБА ГЮЛЕН

*Чорумское Техническое и Высшее училище
Университета Хитит, Турция*

ЧОРУМ С ОБЪЯВЛЕНИЕМ РЕСПУБЛИКИ

Мустафа Камал Ататюрк, основатель Турецкой Республики в начале 20 века показал из Анатолу всему миру настолько сильнейшим и прочным является Турецкая организационная структура. Мероприятия 90-ых годов Гейдара Алиева являющимся основателем и лидером Азербайджанской Республики, который обновил это сообщение из Кавказа, в конце четверти 20 века еще раз напомнил нам как необходима Республика для этих обеих стран. Республика, являющаяся руководственной формой управления самого народа вместе с самым известным описанием, для Турции это обозначал больше чем описание.

Новое Турецкое государство, построенное в 1923 году, рассматривает Республику не только как руководственной формой, а также освоил ее и политически, экономи-

чески и философски. И конечно результатом наиболее естественного случая является повторное формирование Турецкой Культурной Жизни.

Это культурное формирование начинается с семьи, являющимся самым маленьким камнем формирования общества было отражено на всей общественной жизни. Одним из больших факторов в появлении этой общественной жизни является то, что и городская жизнь тоже пережила такое изменение и развитие.

В 1924 году в Чоруме являющимся городским статусом с появлением Республики открылась новая страница, развивалась экономическая, политическая и культурная жизнь. Эти развития были разработаны, взяв в основу Чорумского журнала и Чорумской газеты. Одним словом объявленная Республика от 29 октября 1923 года являлась не только одной руководственной формой для Турции, но и перешла в современный образ жизни, защищающей национальную независимость. Создание такого современного образа жизни была взята из Чорумского образца.

TUĞBA GÜLEN

*Hitit University Çorum Vocational Higher School,
Turkey, Lecturer*

ÇORUM WITH THE DECLARATION OF REPUBLIC

The 90th birthday celebration of Haydar Aliyev, the founder and leader of the Republic of Azerbaijan reminded, by renewing the same message in the last quarter of 20th the century from Caucasus to the World that the republic is indispensable for these two sister States just as Mustafa Kemal Atatürk, the founder of the Turkish Republic has already shown in the early 20th century how strong and permanent is the Turkish organizational structure from Anatolia to the whole World,

The concept of republic with its known definition as the self-governance of the people by their own power has an extra meaning for Turkey. Turkish State which was newly established in 1923 not only considered the republic as a regime but also adopted as policy, economics and philosophy of education. As a result of this natural situation Turkish cultural life was restructured. This cultural reconstruction was reflected in all social life starting from the family which is the main nucleus of the society. One of the most important factors in formation of social life are the changes in urban life because of it strongly lived these changes inside it.

Corum which was province in 1924, the social, cultural and economic life was started to develop. These developments were processed on the base of Corum Newspaper and Magazine of Çorumlu at that time. As a result, the republic which was declared On 29 October 1923 was not only a governance model for Turkey and it became a modern way of life that protects national independence.

Rəyçilər: t.e.n. G.Məmmədşadə, t.e.d.A.Məmmədov

BDU-nun Türk xalqları tarixi kafedrasının 19 fevral 2013-cü il tarixli iclasının qərarı ilə çapa məsləhət görülüb (protokol №7).